

Graham, S. (ed.) (2004) *Cities, war and terrorism: towards an urban geopolitics*. Oxford: Blackwell.

De beelden van geschrokken mensen en de verkeerschaos in Londen na de aanslagen van 7 juli 2005 zijn de hele wereld overgegaan. De impact was groot. Toch waren de eerste reacties dit keer anders dan na 9/11. Het lijkt wel of mensen beginnen te wennen aan de mogelijkheid van terroristische aanvallen op steden. De emoties blijven heftig en de commentaren van de wereldleiders zijn fel en krachtig. Maar wat zijn de werkelijke gevolgen van terrorisme voor de stad en het stedelijke leven? Gaat het dagelijkse leven gewoon weer door of wordt de stad zo ontregeld dat er andere leefpatronen ontstaan?

Het door Steven Graham geredigeerde boek 'Cities, war and terrorism' speelt in op deze actuele vragen. Verschillende auteurs beschrijven aan de hand van voorbeelden wat anti-terrorismebeleid in zowel Westerse als niet-Westerse steden teweegbrengt. Socioloog David Lyon analyseert de veiligheidsmaatregelen na 9/11. Vooral de enorme groei van camera's in openbare ruimten is opvallend. Hij betwijfelt of de implementatie van deze maatregelen altijd puur anti-terroristische motieven heeft of dat er nog andere, verkapte veiligheidsdoel-einden zijn.

Voorafgaand aan diverse voorbeelden wordt in het eerste deel van het boek geprobeerd een kader te creëren voor de andere bijdragen. Toch is dit moeilijk wanneer het onderwerp niet duidelijk is gedefinieerd. De relatie tussen angst en de stad kan met meer thema's dan alleen terrorisme of oorlog worden verbonden. In dit boek wordt de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad niet uit de weg gegaan, maar de auteurs leggen vooral de nadruk op de werkelijke vernietiging van steden en de oorzaken en effecten daarvan. Bishop en Clancey gaan bijvoorbeeld in op de stad als geschikt doelwit voor terroristische aanslagen door de grote hoeveelheid symbolische plekken. Matthew Farish haalt de Koude Oorlog aan en beschrijft de invloed van militaire denktanks vlak na de Tweede Wereldoorlog op stedelijke planning. In deze tijd verschenen er studies over het belang van verspreiding van de bevolking over Amerika om het effect van een atoombom zo gering mogelijk te houden. In het begin van de jaren vijftig werd de zogenaamde 'urban sprawl' dan ook sterk gepromoot. Het idee dat decentralisering van steden niet alleen met economische en sociale factoren samenhangt, maar ook met militaire strategieën, wordt niet altijd duidelijk uit de standaard schoolboeken. Wellicht heeft dit gebrek aan kennis te maken hebben met het feit dat mijn generatie de Koude Oorlog niet bewust heeft meegemaakt en de recente terroristische aanslagen voor het eerst het gevoel van angst voor oorlog hebben losgemaakt. Maar dat deze angst effect heeft op zowel de structuur als het management van steden wordt in het boek heel duidelijk.

Graham vraagt zich terecht af waarom de aandacht voor de gevolgen van terrorisme en oorlog zo weinig worden benadrukt in de huidige analyses van steden door sociologen, planners en geografen. Het geweld tegen en in steden is immens, zoals dagelijks in het nieuws wordt getoond. Het voorbeeld van de oorlog in Bosnië laat zien dat de vernietiging van symbolen van het stedelijke leven, zoals pleinen, bibliotheken, kerken en moskeeën, volop werd gestimuleerd en centraal stond. In het document 'Mostar '92 - Urbicid' uit 1992 van een aantal architecten wordt de diepere betekenis

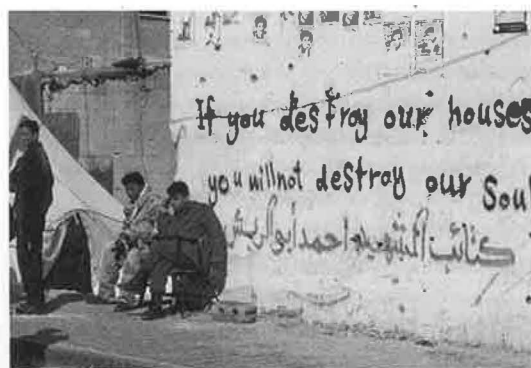
van de afbraak van de stedelijke structuur in Bosnië uitgelegd aan de hand van de term 'urbicide'. De fysieke diversiteit in de stad staat symbool voor de heterogeniteit van het stedelijke leven. En de stad die deze heterogeniteit faciliteert was een doorn in het oog van de legerleiders en moest op alle manieren vernietigd worden. In een hoofdstuk over het Israëlisch-Palestijns conflict wordt 'urbicide' door Graham beschreven als het ontkennen van de rechten van het stedelijke leven. In Israël komt dit tot uiting door de vernietigende effecten van zelfmoordacties op het sociale leven en in Palestina worden stedelijke elementen, zoals huizen en wegen, door bulldozers gewoonweg verwoest.

Deze extremen komen niet dagelijks voor in Westerse steden, maar vormen van urbicide kunnen ook hier worden waargenomen, zoals de aanslagen in New York, Washington, Madrid en Londen laten zien. Om meer inzicht te krijgen in de gevolgen en effecten van terrorisme op de stad zouden volgens Graham de stedelijke onderzoekers meer kunnen samenwerken met experts op het gebied van terrorisme en politieke relaties. De verschillende bijdragen in dit boek ondersteunen deze gedachte en brengen een aantal verrassende, zij het niet altijd positieve ideeën naar voren over de ontwikkeling van de stad. Toch is het belangrijk niet te vergeten dat de historie laat zien dat het stedelijke leven niet zomaar kapot is te krijgen.

MIRJAM FOKKEMA

CITIES, WAR, AND TERRORISM

TOWARDS AN URBAN GEOPOLITICS

Edited by

Stephen Graham

 Blackwell
Publishing

Voor wie geïnteresseerd is in het thema 'de stad en terrorisme' en daar graag meer over wil lezen: de redactie bereidt momenteel een themanummer over dit onderwerp voor, met in ieder geval een bijdrage van Stephen Graham, te verschijnen als nummer 1 van 2006.